

TAPINO VALANDA

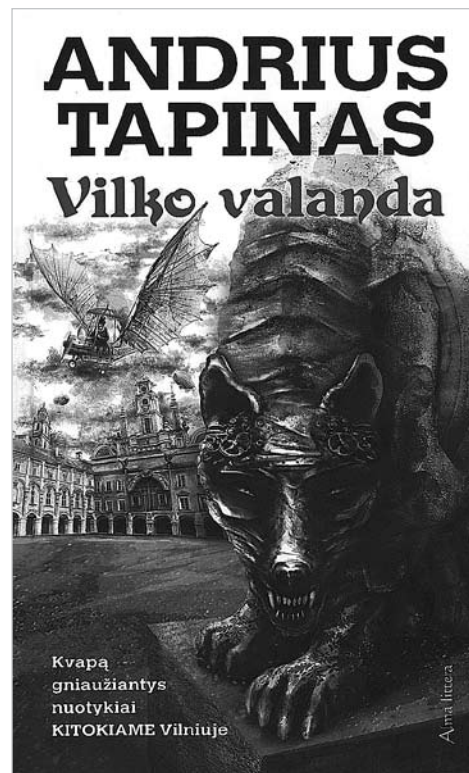
Rūta Lazauskaitė

Tebevykstant polemikai, reikalingas Vilniaus miestui Baltųjų stulpų atkūrimas ar ne, Andrius Tapinas ėmė juos ir atstatė. Meninėje tikrovėje, kuri, vaizduotės užvaldymo prasme, nėra mažiau patikima nei pati istorija, rašoma – Lietuvai pasitaiko – „pagal pageidavimą“¹. Fantastiniame romane dalijamasi vizija Vilniaus, kurio Katedros aikštėje nestovėjo paminklas Kotrynai II, *Vilniaus žinios* nebankrutavo, o universitetas niekada nebuvo uždarytas. Šis miestas sparčiai augantis ir gyvybingas, – ne vystyklusose, kaip 1907 m. apie jį rašė Mikalojus Konstantinas Čiurlionis². Ir svarbiausia – Tapino Vilnius *lietuviškas* tada, kai pirmasis *Pavasario balsų* rinkinys su eilėraščiu „Vilnius“ dar tik keliauja spaustuvėn, o būsimas aktyvus tautinio meno populiarintojas Antanas Žmuidzinavičius – tik mokosi Paryžiuje tapyti... Šią alternatyvią istorijos versiją realizuoti leidžia stimpankas – žanras, išsiskiriantis fantastiniu Viktorijos laikų ir garu varomų išradimų vaizdavimu. Tai naujas reiškinytis lietuvių literatūroje.

Ilgai nedelsdamas Tapinas meta skaitytoją į įvykių sūkurį, į laikrodine mechanika paremtų dabartinių prietaisų pasaulį. Metai po spaudos atgavimo ir revoliucinių bruzdėjimų pradžia – geras laikas startuoti ir kreipti pasakojimą norima vaga.

Stimpanko dėka istorija aktualizuojama, tačiau žaidimas žaidžiamas pagal autoriaus sumaniai nustatytas taisykles, – tam ir žemėlapis, ir žodynėlis, steigiantis naujas ir pakoreguojantis tradicines reikšmes, už knygos ribų esančias. Fantastinis pasaulis išgaunamas taikliai akcentuojant, šrichuojant vaizduojamą aplinką, atmosferą kuria tinkamai parinkti, pamiršti

(o kartais visai nauji) žodžiai (kafėšantanai, parasolis, fotopaveikslai, sapnavaikštys, pėdalminis, šiltąsotis, šaltskardė ir kt.). Stimpankiškoji realybės adaptacija pavykusi: *sava*, netgi ūkiška („Stepas Rickus manė, kad diržablis, kad ir koks senas, daug geriau nei arkliai: ir šaudyti iš viršaus maloniau, ir ant užpakalio nuospaudų

Dailininkė Eglė Zioma

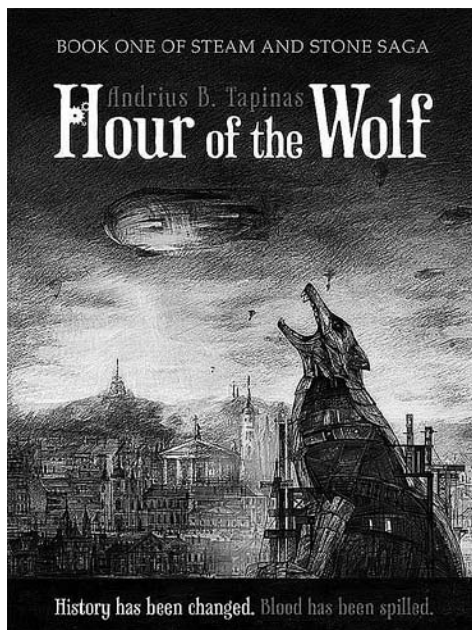
¹ „Rusijos ekspansija į Pabaltijį – [...] ir agresija į praeitį. [...] Visą XIX amžių rusų valdžios politinė doktrina buvo grindžiama pseudoistorine ir pseudomoksline koncepcija apie tariamai rusišką, stačiatikišką Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos pobūdį“ (Egidijus Aleksandravičius, Antanas Kulakauskas, *Carų valdžioje*, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 26).

² Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, *Apie muziką ir dailę: Laiškai, užrašai, straipsniai, atsiminimai*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1960, p. 203.

Andrius Tapinas,
VILKO VALANDA:
Fantastinis romanas (stimpankas),
Vilnius: Alma littera, 2013, 536 p., iliustr., 3000 egz.

neprisitrins“, p. 165), organiškai įsismelkusi į palyginimus („Suplukusios patarnautojos nardė tarp svečių ne prasčiau už patyrusius navigatorius“, p. 357; „ėmė linkčioti kaip prisukami mechaniniai šuniukai ant galinių sėdynių atlošų, taip mėgstami garinių dilyžanų vežikų“, p. 138).

Nuspėti, kam labiausiai patiks knyga, nėra sunku: miesto mylėtojams, gyventojams, svečiams. Jie bus papirkti miesto panoramomis ir topografiškai konotuotais palyginimais („Šeštą ryto juodas dangaus skliautas

Romano vertimo į anglų kalbą viršelį

ėmė šviesėti – po truputį, atsargiai. Taip į šaltą Neris vandenį brenda vilnietis, bijantis [...] nušalti kojas“, p. 385). Tačiau ir tradicinių fantastinių nuotykių romanų gerbėjai (papurkštavę dėl vardų ir detalių gausos) labai nusivilti neturėtų.

Veikėjų romane tiek daug, kad jie pasmektį likti statiškais, eskiziškais – net ir dažniau veikiantiems personažams pritrūksta charakterio. Tačiau išraiškiningumo nestinga Vilniaus rajonams, pavyzdžiui: „Žvėryną pasiekdavo ir žinios apie didžiąją politiką, kortuotojai kartais įnirtingai ginčydavosi aptarinėdami Aljanso sprendimus ir Vilniaus ateitį, bet šiaip jau miesto gyvenimu žvėryniečiai domėjosi tiek, kiek dirizabliais domėjosi Šlaito gatvėje drybsantis niekieno šuo Mitekas. Kai ant jo krisdavo padangėje praplaukiančio milžiniško orlaivio šešėlis, jis tingiai amtelėdavo, ir tiek.

³ Romano ašimi galėtume įvardyti ir sugyvybintą miesto simbolį, bet taip smagiau.

Žvėrynas gyveno savo gyvenimą“ (p. 61). Pasirinkta taktika – iš gausybės epizodinių veikėjų rakurso pasakoti pagrindinio knygos personažo – Vilniaus kaip topografinės visumos³ – gyvenimą, miesto dinamiką, dvasią. Ir tą dvasią skaitytojas jaučia. Apskritai dėl stimpanko specifikos – skraidančių įrenginių grūsties padangėje – ne kartą Vilnių pamatome iš viršaus, ne kartą žavimės, ir net pramoniniai rajonai įgauna subtilaus žavesio (kylant dūmams, auštant ir pan.). Prasmingas personažų skirstymas būtų į dvi grupes: tuos, kurie linki miestui gero, ir kitus, kurie jam kenkia, nori pasinaudoti. Taip žvelgiant, teigiamų veikėjų pusėje atsiduria net nusikaltėlių lyderis Motiejus Kairys, legatui Sidabruvi tvirtinantis: „Manai, man rūpi tik pinigai? Labai klysti. Man rūpi ir šitas miestas. Be tokių kaip jūs ir be tokių kaip aš jis neišgyventų. O mes neišgyventume be miesto“ (p. 207). Žavi teisėsaugos pajėgumas (polijos šūkis „Mūsų nepapirksite, bet mes papirksime jus“), priešus suvienijanti karitatyvinė veikla.

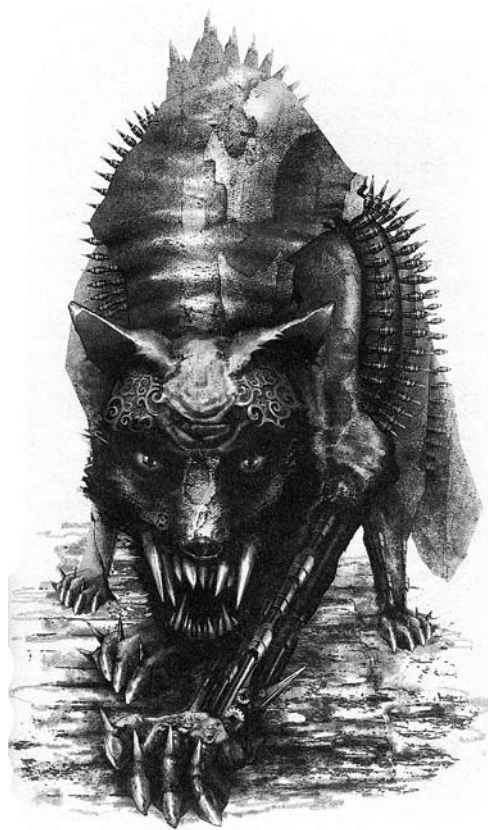
Romane veikia realiai gyvenę asmenys: vieni žinomi mažiau ir kiti, tūlo sąmonėje šventi, kertiniai. Kyla klausimas, ar šis pasirinkimas – istorinių asmenybių suvulgarinimas ir tuščias masalas pirkėjams (vieni asmenys lengvai galėtų būti pakeisti kitais)? Taip, Jonas Basanavičius romane – ne Didžiojo Vilniaus Seimo organizatorius. Bet teigti, kad yra sukarikatūrintas, būtų neteisinga: tai alternatyvūs šių asmenybių portretai, – lygiai taip, kaip alternatyvus yra jiems veikti suteiktas istorinis laikas su savais iššūkiais. (Savaip įdomu pastebėti, kad svarbiausi istoriniai veikiantieji asmenys – Basanavičius ir Vileišis – neturi jų atminimą pagerbiančių paminklų. Gal nuo šiol tarp miestiečių taps populiariesni?) Šis vaizdavimas turi išimtį: visada komiški miesto Dvasios tarėjo ir Katedros prelado Masalskio pasirodymai Vilniaus gatvėse. Tiesa, dogmatiškas kleras, vyravęs XIX–XX a. sandūroje, tikrai vertas patraukimo per dantį, bet iš esmės romane matome tradicinį New Age'o pasaulio vaizdą: visuomenė garbina ezoteriškumu įkvėpusią mokslo pažangą (todėl tekste, apibūdinant Tvardauskio, Basanavičiaus laboratorijas, figūruoja epitetas „šventovė“), o religiniai įsitikinimai traktuojami kaip prietarai, pavyzdžiui, Basanavičius piktinasi, kad „dar vieną“ stebuklingą gėrimą lieknėjimui išradęs alchemikas neteks licencijos ir „savo skystimu galės prekiauti Pivašiūnuose per atlaidus“ (p. 223). Na, atsiduskime ir nurašykime šias detales stimpanko žanro *tikrumo* vardan. Juolab kad nors ant Universiteto dominijos stogų ir tupi sustingę sargybiniai kaukai, savo barokiškąjį sakrališkumą miestas išlaiko dažnai minimu bažnyčių varpų skambėjimu (o

vilkas, orlaivių uoste staugiantis valandas – mechanikų gildijos dovana – miestiečių prašymu *pritildytas*).

Veikia romane ir dar kiti asmenys – Bėdų Rožė, kasdien ieškanti „savojo Bernardo“, sienų tepliotojas Solomonas... Tai šiandienos vilniečių kasdienybė. Apstu kitų epizodų, pasibaigiančių skaitytojo atpažinimo džiaugsmu. Į gyvenamąją realybę pirštu baksnoja Viršūnių susitikimas, kažką primena angliškai prastai šnekantys valdininkai (svėčių sutikimo kalbas trumpinantys iki vieno sakinio), skausmingai pažįstamos reklaminės klišės („Matai, Simuti, koks tas Vilnius, prekybos ir pramogų sostinė, – vos apversdamas liežuvį pasakė vienas iš tų dviejų, iš Pernaravos“, p. 380)... O kur dar Adamo Gaber-Volynskio skrydis po Žaliuoju tiltu ir kontrabandinis kuras iš Kaliningrado. Šias ir daugybę kitų situacijų skaitytojas pastebi priklausomai nuo įsitraukimo į šalies aktualijas lygio, kartais – socialinės padėties ar amžiaus, bet visos jos sufleruoja, kad visai ne techniniai diržablių parametrai Tapinui romane svarbiausia. Kai kas net gali suabejoti romano fantastiškumu. Deja, į istorinio nuotykių ir detektyvinio romano kanonus *šiandien* gana gerai įsiterpiančio teksto tapatybė ateityje nepermaldujamai kryps fantastinio kūrinio link – šia prasme, kokia fantastika mūsų gyvenime grasinasi tapti nefasadinis rūpestis našlaičiais, sodomitų pastatymas į vietą ar geras *diennaštis*. Autoriaus profesija lėmė, kad į teksto audinį įsipainiojo ir ne vienas darbo žiniasklaidoje aspektas (žurnalistų tarpusavio konkurencija, mokamų/nemokamų leidinių konfrontacija), išplėtotą darbo etikos problematiką (paperkumumas, konformizmas, skandalų vaikymasis). Juokelis apie burmistrą, kuris „užsispyręs laikėsi savo. Jis žinojo, kad be [miesto] rakto į pirmuosius laikraščio puslapius niekaip nepateks“ (p. 179), taiklus ir aiškus, tačiau kitais atvejais pasakotojo kaip dabarties realijų perteikėjo vertybinė pozicija lieka miglota (ji galėtų pretenduoti į vadinamąjį „žurnalistinį bešališkumą“, kuris... kvestionuojamas ir išjuokiamas visame romane). Dažniausiai autorius ironizuoja, ironizuoja, ironizuoja. Todėl nesuprasime, ar jis pritaria Margaritai, dūsaujantčiai, kad greit vaikus augins automatonai, ar džiaugiasi, kad *tas eitynes* galų gale uždraudė („Didžiausi spindulingųjų priešai buvo šubravcai, arba nenaudėliai. [...] Spindulingieji ypač išsėldavo balandžio dvyliktąją, kai miestelėnai išvėsdavo Laisvės dieną (tą dieną Vilnius ištrūko iš Rusijos imperijos gniaužtų ir atsidūrė Aljanso glėbyje). [...] Sidabras ne kartą įtikinėjo burmistrą Venslauskį-

Venskų vieną kartą pasiryžti ir uždrausti spindulingųjų eitynes Šventojo Jurgio prospektu“, p. 367). Šiuo požiūriu knyga lieka be diskurso.

Tačiau su nuotaika. Tenka apgailestauti, kad pastarosios raiška apsiriboja šypsena⁴ ir jos sinonimais, kartais rašančiajam inertiška pamištant, jog nusišypsota net nebuvo („Jis vos tvardėsi nenusišypsojęs. [...] Šypsena tuoj dingo seržantui nuo veido“, p. 335). Legatas „kreivai šyptelėjo“, vyras „patenkintas šyptelėjo“, keli vyrai „išsiviepe“. Girša „įžūliai šypsodamasis aplaižė riebaluotus pirštus“, Grafas Konradas fon Vitgenšteinas „nelinksmi nusijuokė“, Volynskis „išsišiepė“, maištininkų vadeiva Suslovas „balsu nusijuokė [...] mintyse vpytelėjo“, – ir taip visur, net *kultiniame* „Nesu pavaiz-

Ilustracija iš Andriaus Tapino knygos „Vilko valanda“ (2013)

duotas ant pinigų, kad visiems patikčiau“, po kurio Basanavičius „šyptelėjęs pasiglostė vešlią barzdą“ (p. 64). Sklandūs ekskursai į praeitį ir atgal, pvz.: „„Kuo daugiau taviškių nepataikys ant diržablio, į tuo mažiau dalių reikės dalyti atlygi.“ Rickus atsiduso. Štai Kuza-

⁴ Šį trūkumą pastebėjo ir Marijus Gailius; žr. Marijus Gailius, „Knyga lyg pora bilietų į kiną“, in: *Literatūra ir menas*, 2013-

05-24, <http://literaturairmenas.lt/2013-05-24-nr-3428/831-knygos/1299-marijus-gailius-knyga-lyg-pora-biliet-i-kina>.

vui auksiniai rubliai jau nereikalingi“ (p. 104). Kaip jau minėta, charakteriai lieka be gėlmės, jų dialogai dirbtinoki, – bet pakankamai dažnai gyvinami provincializmų, kalambūrų (*Kačergų* „kačergink viršun, utėle dervuota“, p. 166). Apskritai knygoje netrūksta vietų, kurias perskaitęs džiaugiesi, kad tekstas rašytas lietuviškai, ir verstas⁵ į anglų kalbą, o ne atvirksčiai. O iš *Žiedų valdovo* vertėjo ir į užsienio knygų rinką nusi- taikiusio autoriaus to buvo galima tikėtis.

Šiek tiek erotikos, bet dar daugiau vaičiulaitiškojo drovumo: Mila nuolat rausta, o Sidabras negali suprasti, kodėl „šnekėdamasis su Margarita kaskart jaučiasi nesmagiai. [N]e tik nesmagiai, bet tarytum skęstų“ (p. 360), – ko ne amžiaus pradžios Vilnius? Kai reikia, tiesa, šios gražuolės ne iš kelmo spirtos: „Na, suradai. Ir ką dabar darysi, šaunuoli apsmukusiom kelnėm?“

Rickus sutriko. Moteriškės iš Užvenčio miestelio Žemaitijoje ar damutės, užpultos kariatose, taip įžūliai nesielgdavo. Jis nevalingai žvilgtelėjo į savo kelnes. Tai pamačiusi Mila pašaipiai nusijuokė“ (p. 171).

Tekste likę neatitikimų, nelogiškumų: „vilkėjo žemę siekiančiu *gvazdikėlių spalvos* puikios drobės *juodu žiponu*“ (p. 400); Baltrus, „iš pirmo žvilgsnio nesenas vyras per anksti nubalusiais plaukais“ (p. 216) knygos pabaigoje jau vadinamas seneliu. Neišvengta gretimų atsikartojimų, pvz.: Sidabras nusprendė „pravėdinti galvą, iš viršaus apžvelgti miestą ir su patikėtiniais aptarti tolesnį veiksmų planą“ (p. 299) ir „Norėjo pravėdinti galvą, apžvelgti miestą iš viršaus ir su vyrais aptarti, ką daryti toliau“ (p. 300), primityviai kartojasi ir neuždžiūvusių dažų ant sienos bei braukimo per juos ranka motyvas (p. 373 ir dukart p. 383). Madam Feigelson pakantumo namų mergužėlė *Fania* (kalambūro vardan?) tampa *Faina*: „Paragaukit Fainos kiaušinienes. Tiesiog burnoje tirpsta“ (p. 138; 134) ir kt. Stilius nukentčia dėl besaikių deminutyvų: „Priešais Leibą akimaju atsirado *stikliukas* [...], ant šakutės dailiai pamautas *agurkėlis* ir *lėkštelė su sumuštinukais*. Jis vos spėjo pasidėti *portfeliuką*“ (p. 194), Mila ima „iš *stalčiuuko* metalinį *daikčiuką*“ (p. 220) ir pan. Išvardytuosius teksto trūkumus iš dalies kompensuoja komizmas; rišlus ir pagaulus siužetas, į priekį varomas daugybės veikiančiųjų asmenų – esminė šio teksto vertybė. Svarbiausia,

jog pajėgiama kontroliuoti visus siužeto registrus – tam Tapinui netrūksta talento. Tačiau laiko trūko akivaizdžiai – ir jam, ir redaktorei.

Istorine prasme knygoje beveik viskas tikra – nuo užuominos apie visoje Rusijoje garsius Naujosios Vilnios dalgius ir 1903 m. čia atidarytos 1000 lovų psichiatrinės ligoninės⁶ iki rūgpieniu ir vaisiais prekiaujančių Pieno paviljonų bei Apsirijėlių skersgatvio. Net ausį režiantys pavadinimai turi savo kilmę (pvz., Viščigavo orlaivių uostas – nuo *pole wyscigowe*). Taigi iš pažiūros

Iliustracija iš Andriaus Tapino knygos „Vilko valanda“ (2013)

kiek pigios, fasadinės istorinės dekoracijos („Baltojo Štralio“ tortai ir „Šopeno“ alus) visai tokios nėra.

Atidesni skaitytojai atpažins ir subtilesnes, *neišskleistas* istorines detales. Tiesa, jos nėra lygiavertės, pavyz-

susprogdinimą – Krainkis čia tedirbo 1903–1905 m., nes dėl revoliucinių personalo nuotaikų ir masinių darbininkų streikų turėjo atsistatydinti. Vėliau klinika tapo kareivių ligonine, tarnavo likviduojant belaisvius ir t. t.; žr. Valentinas Mačiulis, „Respublikinei Vilniaus psichiatrijos ligoninei 100 metų“, in: *Psichiatrijos žinios*, 2003, rugsėjis, Nr. 3 (23), p. 7.

⁵ Vertėjos pavardė yra knygų kultūros dalis, todėl turėtų būti išslaptinta.

⁶ Beje, realiu šios įstaigos vadovu, jo moksliniais pasiekimais ir įvertinimais verta pasidomėti atskirai: Nikolajus Krainkis ligoniams taikė terapiją, o ne tramdė ir kalino, kaip buvo įprasta tuo metu. Deja, humaniškos gydymo metodikos likimui iliustruoti tiktų Tapino sukurtas siužetas apie Novovileisko

džiui, užuomina apie Dembowskio kliniką („Oho, pas jus čia ne blogiau nei pas Dembovskį“, p. 444) subtiliai aktualizuoja būtent tuo laiku ir netoli veiksmo vietas, Rožių alėjoje buvusią modernią Tadeuszo Dembowskio vilą su privačia klinika, turėjusia pirmąjį Lietuvoje rentgeno aparatą. Tuo tarpu pavadinimas namo, greta kurio vystoma kulminacinė romano scena Pilies gatvėje – Kendzerskio vaistinė – atkeliauja net iš XVII a. pradžios. Tai liudija autentiškai, ikirusiškai architektūrai teikiama pirmenybę konstruojant romano erdvę, – ir todėl maištininkai ir niekdariai talpinami ne Lukiškių, bet Slušų rūmų vienutėse. Atskiras intertekstų klotas būtų senojo Efraimo pasakų motyvai. Yra jose ir drąsuolis, kuris į Gedimino kalno „urvą įėjo prieš savę zerkolą turėdamas, ir smakas pats savę zerkole pamatęs, negyvu krito“⁷, ir narsioji Vilniaus mergelė (šio padavimo siužetas atkartojamas ir antrąsyk – Milos pasiaukojimu), tačiau nesinori pernelyg įsitraukti į atpažinimo žaidimą. Atpažinimo, kurio visiškai nereikia: natūralu, kad fantastiniame romane apie sostinę prikeliama miesto sukūrimo legendų bei lietuviškų pasakų siužetai, – ir nebėra čia ką pridurti.

Postmodernus pastišas – toks Tapino kūrybinis santykis su istorinėmis detalėmis. Atliekami transformavimo ir interpretavimo judesiai, kuriuos gerai atspindėtų kad ir toks pavyzdys: dvyniai, pravarde Vengrai, „apmautam klientui įrodinėdavo, esą Vengrai – tai tau ne vingriai, ir ne visi vingriai yra vengrai“ (p. 136). Adomo Honorio Kirkoro vadove *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo apylinkes* „Devintasis pasivaikščiojimas“ prasideda „prie vadinamųjų Vingrių, arba Vengrų, šaltinių[...] Dar turime pridurti, kad ligi šių dienų vengrais arba vingriais čia vadinami prie Medinio turgaus stovintys nuomojami vežikai“⁸. Taigi sinoniminis jungiamasis santykis („arba“) romane tampa priešpriešinamuoju („ne“ – „ne“), istoriniai vingriai-vargingi vežikai keičiami į vingrius-apsukrius palydovus, uždariaujančius nebe Vingrių rajone, o Bėdose. Nuotaikinga, jei ne vienas *bet*, – jei ne iš to paties Kirkoro skyriaus pasakojama Algirdo belaisvių vengrų istorija, Tauro/Baufalo/Velnio kalno vardo kilmė, ir liūdna architekto Šulco baigtis, ir Choleros kapinės, dar šis bei tas... Žinoma, istoriniai faktai nėra istorikų nuosavybė. Tačiau skaityti kone pažodini minties atkartojimą iš minėto vadovo – išmonės nestokojančio autoriaus tekste – apmaudoka:

„Vaizdas nuo Tauro kalno buvo nuostabus. Šiaip jau Vilnius atrodydavo gan gremėzdiškas, prigrūstas vienas kitą užstojančių pastatų, bet nuo Tauro kalno galėjai matyti daugybės bažnyčių smailes“ (p. 424); plg.: „Nuo šio kalno matyti nuostabus miesto ir jo apylinkių vaizdas, kitoks negu nuo kitų vietų, nes kitur Vilnius atrodo prigrūstas daugybės pastatų, [...] ir aiškiai lyg ant delno regėti kiekvienos bažnyčios kiekvienas bokštas“⁹. *Gan gremėzdiška* (kompiliacija), bet tikrai postmodernu, juolab kad miestą gina ant stogų „įsitausė snaiperiai ir pūškoriai“ (p. 406).

Didžiausias „kitokio Vilniaus“ sumanymo priekaištas tenka vaizdinei medžiagai. Nors idėja knygą gausiai iliustruoti ir kuriamo pasaulio ribas išplėsti už teksto ribų, plėtoti jį tam skirtoje interneto svetainėje ir kitomis priemonėmis – yra sveikintina, tačiau vizualinių reprezentacijų suma teikia chaoso įspūdį. Teoriškai skaitytojo fantaziją riboja visos – net ir vieningos – iliustracijos, o *Vilko valandos* atveju ypač persistengta. Dailininkų per daug: stilistinė įvairovė per didelė, pasaulio vizija nenuosekli (sunku būtų patikėti, kad romano ir kompiuterinio žaidimo „pasauliai“ – du skirtingi dalykai). Atskirai žiūrint, viskas yra priimtina (išskyrus varganus – ir vienišus – komiksus knygoje), tačiau bendras rezultatas – vizualinė skaitytojo neurozė. O juk stengtasi buvo vardan Akmens ir Garo miestų ciklo įtikinamumo, paveikumo?

Vertimo į anglų kalbą viršelis liudija, kad mažiau skubant, viskas galėjo būti realizuota nuosekliau, apsisotiant ties Renės Petrulienės įdirbiu. Taigi trečiajį¹⁰ tiražą pabaigus, autoriui ir leidyklai derėtų išlaidauti ne juodų dvipusių užsklandų spausdinimui, bet pamąstyti apie maketo koregavimą ir vieningos grafikos realizavimą. Juolab kad ir antroji knygos dalis – ne už kalnų?.. Kol kas autorius debiutantas, žanro pionierius Lietuvoje, o susumavus knygos populiarinimo rezultatus – ir novatorius: jis, ilgai negaišdamas, pats inicijavo elektroninės knygos leidimą, taip pat teksto vertimą į anglų kalbą, žaidimo kūrimą ir kt. Ekonominę jų efektyvumą, ypač „ledų pralaužimo“ į pasaulinę knygų rinką patirtį Tapinas aprašė asmeniniame tinklaraštyje. Pasiiekta išties nemažai; tikslinė auditorija jis pasirinko „savilaidos autorių“, tačiau ne tik jie turėtų ko pasimokyti.

Dėl autoriaus aktyvumo (ir žinomumo kaip žur-

⁷ *Praeite Vilniaus ir jo pirmbuvusios Akadēmijos*, [pagal Adam Honory Kirkorą parašė Petras Vileišis], [Vilnius]: išleido Nėris, 1893, p. 7.

⁸ Adomas Honoris Kirkoras, *Pasivaikščiojimai po Vilnių ir jo*

apylinkes, 2-oji pataisyta ir papildyta laida, iš lenkų kalbos vertė Kazys Uscila, Vilnius: Mintis, 2012, p. 160–161.

⁹ *Ibid.*, p. 162.

nalisto) gerokai nublankęs liko leidyklos vardas: *Alma littera* čia – kaip mažai į akis krentantis logotipas ant viršelio. Kartu intensyvi viešinimo kampanija tapo objektyvia priežastimi, kodėl sunku džiugiai sutikti šį, Vilniaus gatvėmis vaikštinėjant sumanytą tekstą: lietuviai tebesilaiko nuomonės, kad aktyviai reklamuoti galima nebent Beatos receptų knygas, o grožinei literatūrai – *dvasiniam* menui – šitai nepritinka. Emocijų *Vilko valandos* adresu – būtent dėl populiarinimo kampanijos – buvo ir labai daug, ir įvairių. Ar gaus „išrišimą“ Tapinas, pasinaudojęs visomis įmanomomis reklamos galimybėmis (nerealizuoti liko gal tik ausų kamštukai „Vilniaus ramybė“, – ne veltui autorius – *Pinigų kartos* žurnalistas!) ir – blogiausia – pašiurpinęs literatų pasaulį savo kūrybiniu tempu (2012 m. Knygų mugėje duotas pažadas parašyti knygą; 2013 m. mugėi ji buvo parašyta, išleista, pristatyta)?

Į *Metų knygų* penketuką *Vilko valanda* įtraukta, tik balsavimo rezultatų teks palaukti. Kristinai Sabaliauskaitei buvo atleista, nes reklamuojama *prekė* pasirodė besanti neprastas¹¹ tekstas. O Tapinas atrodo patekęs į savo paties spąstus: apie stimpanko Vilnių skaityti (kaip ir rašyti) lengviau nei apie barokinį, ir skaitytojai-pirkėjai, kuriems sumanyta rinkodara sukėlė neadekvačių lūkesčių ir sužadino priekabumą įsigyjamam žodiniam gaminiui, savo nusivylimą¹² išreiškė įvairiuose internetiniuose pasisakymuose. Žinoma, tokie buvo tikrai ne visi, bet, perskaičius reklamą, kad tęsinį autorius rašo knygyne, tenka konstatuoti: Tapino rinkodara yra ne tik lazda dviem galais, bet ir lazda, gerokai *perlenkta*. Laimingiausi, kurie reklaminę kampaniją pramiegojo, o knygą pasiskolins iš draugo – jie alternatyvią istorijos versiją perskaitys su malonumu.

Apibendrinant reiktų akcentuoti: Andriaus Tapino kūrinys – visais atžvilgiais *pop*. Aktyviai populiarintas. Labai populiarus pardavimų prasme. Ir apskritai – *populiarusis romanas*, kuris, kaip ir visa popliteratūra, siekia būti įvairiausio išsilavinimo skaitytojams įkandamu

skaitiniu, tad užduočiai – „įtikti kiekvienam“ – daugiau ar mažiau pavykus, menką perkamąją galią turinčioje ir skaityti beužmiršančioje visuomenėje lengvai užkopia į perkamiausiųjų topus, tampa literatūrinio šalies gyvenimo „sensacija“. Tačiau neigiamas reiškinys yra ne pats popliteratūros rašymas, o šio žanro naujienos per teklinis komunikavimas žiniasklaidoje, jos traktavimas kaip ypatingos svarbos įvykio *visos* Lietuvos kultūrinių tekstų produkcijos procese. Situacijai keisti reikalingas kompleksas priemonių, kurių viena – kritikams pagaliau „legalizuoti“ popliteratūrą¹³ ir imtis jos vertinimo, kiekviena tokia recenzija reflektuojant ir jos vietą bendrame lietuvių literatūros lauke. Kol kas tarp literatūrologų vyraujanti nuostata tokia: „rimtoji“ literatūra „reikalauja intensyvios sąmonės veiklos, lyg ir meditacijos, o populiariosios produktai skirti tinginiams, kurie sugeba tik ryti tai, ko jau nebereikia virškint, kas jau suvirškinta“¹⁴. Bet argi taip neignoruojamas faktas, kad skaitytojų būna įvairių, kad jie toli gražu nėra statiški, kad intelektualios lektūros skaitytojas retkarčiais renkasi ir *popsinį* tekstą, o *pops* skaitytojas – paima į rankas „aukštosios“ literatūros kūrinį? Nereiktų neigti ir potencialybės *popsą* „išaugti“. Juk yra tikimybė, kad kas šimtasis *Vilko valandos* skaitytojas susidomės miesto kutūra ir perskaitys Vladislavo Sirokoslės *Iškylas iš Vilniaus po Lietuvą* ar Rapolo Mackonio *Iš kavinės į kavinę*, o gal Gražinos Mareckaitės *Šiapus ir anapus Vilniaus vartų*?

Vilko valanda – tinkamas romanas skaitymo „įsibėgėjimui“. Ir kartu išsekusias nacionalinio orumo atsargas papildanti variacija „kas būtų, jeigu būtų“ tema, su nemenka pretenzija į išliekamąją vertę. Visai neprasta masinė psichoterapija šaliai, kurios „Karaliaus karūna prašapta. Kalba pralaimėta, aristokratų kraujas permaišytas ne tomis linijomis, sostinė atimta, prie jūros neprieita, sukilimai pralaimėti“¹⁵. Kol kas Tapino populiarumo valanda tęsiasi, o kai kažkas Lietuvoje stimpanką parašys geriau, – jis vis dėlto liks *pirmuoju*. ■

¹⁰ Ši informacija, kaip ir visa vaizdinė medžiaga, iš svetainių vilkovalanda.lt ir howler.com.

¹¹ Visus apdovanojimus galima rasti www.sabaliauskaite.com/index.php?page=13.

¹² Neadekvačiausi: ne toks vingrus kaip Umberto Eco (!), istorinis potencialas neišnaudotas, nuotykiškai nuobodūs; viską nusirašė nuo rusų autorių (ne kvailiai skaitytojai, kaipmat rado goglus ir dirižablius pas rusus!); aprašomu laiku žmonės taip nekalbėjo (leksika ne kaip *pas Žemaitę*); apie prometilį vis

kas *nesąmonė*. Pirkėjus žeidė ir aplinkybė, kad *Vilko valandą* perkant, teko mokėti už juodus lapus knygoje. Taigi galimas daiktas, tik jie ir išgelbėjo elektroninę versiją nuo pranašautos „finansinės katastrofos“.

¹³ Omenyje neturimi meilės romanai ir grafomanija.

¹⁴ Regimanto Tamošaičio teiginys pokalbyje „Populiariosios literatūros suvešėjimas“, in: *Metai*, 2008, Nr. 10, p. 81.

¹⁵ Gintaras Beresnevičius, *Ant laiko ašmenų*, Vilnius: Aidai, 2002, p. 141.